

Krajská setkání pracovníků OSPOD a doprovázejících organizací 2024 – 2025 Závěry a doporučení k doprovázení náhradních rodin v ČR

Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s., Praha 2025

www.nadacesirius.cz

© Nadace Sirius

Obsah

Krajská setkání pracovníků OSPOD a doprovázejících organizací 2024 - 2025
- závěry a doporučení k doprovázení náhradních rodin v ČR

1. KRAJSKÁ SETKÁNÍ	3
Záměr krajských setkání	3
Doprovázení náhradních rodin v kontextu krajských setkání	3
Statistiky doprovázení	4
2. ZÁVĚRY ANKETY	4
I. ZÁKLADNÍ RÁMEC DOPROVÁZENÍ	4
Závěry k „Základnímu rámci doprovázení“	5
II. DOPROVÁZENÍ V PŘÍBUZENSKÉ PĚSTOUNSKÉ PÉČI PŘED UZAVŘENÍM DOHODY	9
Závěry doprovázení v příbuzenské pěstounské péči před uzavřením dohody	9
III. KOMPETENČNÍ MODEL DOPROVÁZENÍ	11
Závěrečný komentář ke kompetenčnímu modelu doprovázení	11
3. ZPĚTNÁ VAZBA	12

Projektový a autorský tým:

„Základní rámec doprovázení“ - lektorky Mgr. Ivana Gocalová, Mgr. Tereza Knytllová

„Doprovázení v příbuzenské pěstounské péči před uzavřením dohody“ - lektor PaedDr. Zdeněk Moldrzyk

„Kompetenční model doprovázení“ - lektor Mgr. David Černík, DiS.

„Krajská setkání k doprovázení v NRP 2024-2025“ - Nadace Sirius – Gabriela Navrátilová, Ing. Zuzana Paulinová

1. KRAJSKÁ SETKÁNÍ

Záměr krajských setkání

V roce 2024 vydala Nadace Sirius pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a pracovníky doprovázejících organizací (DO) náhradní rodinné péče metodický materiál **„Základní rámec doprovázení“**, který má za cíl sjednotit praxi za účelem zvýšení kvality pěstounské péče v ČR. Na tvorbě dokumentu se podíleli zástupci organizací s dlouhodobou zkušeností a významným dosahem v doprovázení pěstounů Amalthea z.s., Centrum pro dítě a rodinu Valika, z.s., Centrum pro náhradní rodinnou péči, o.p.s., Centrum psychologické pomoci, p.o., Dobrá rodina o.p.s., PREVENT 99 z.ú. a zástupce ALTER EGO – institut pro podporu vzdělanosti, z. s. U této příležitosti Nadace Sirius oslovila všechny kraje ČR za účelem uspořádání společného **setkání pracovníků OSPOD a zástupců doprovázejících organizací** a představení dokumentu.

V souvislosti se službou doprovázení pěstounských rodin byla představena rovněž metodika **„Doprovázení v rámci pěstounské péče příbuzných – se zvláštním zřetelem pro doprovázení před uzavřením Dohody“**. Vzhledem k tomu, že v pěstounské péči příbuzných je umístěno nejvíce dětí a jde o nejrozšířenější typ pěstounské péče, je metodika ověřená v praxi pěti krajů šířena i do ostatních krajů ČR. V neposlední řadě program setkání přinesl cenné know-how **„Kompetenční model doprovázení“** (KMD), které nabízí ucelený systém řízení kvality lidských zdrojů. Tento nástroj, zahrnující i on-line aplikaci, je možné uplatnit jak při personálním plánování a náboru nových pracovníků, tak při zvyšování jejich kvalifikace a systematickém rozvoji.

Cílem krajských setkání bylo seznámení s těmito aktuálními přístupy a postupy v doprovázení pěstounských rodin a zjištění podnětů a zkušeností z praxe v kraji, a dále také možnost, aby se odborníci v oblasti doprovázení v kraji osobně setkali a dostali příležitost sjednotit a obohatit své postupy. Setkávání aktérů systému péče o ohrožené děti je podstatný faktor fungující spolupráce, který Nadace Sirius soustavně podporuje.

Na tomto místě bychom rádi poděkovali všem zástupcům 13 krajů ČR a organizaci Centrum pro dítě a rodinu Valika, z.s.¹ za uspořádání setkání, aktivní podporu a příspěví ke zvýšení kvality doprovázení nejen ve svém, ale i v ostatních regionech.

Doprovázení náhradních rodin v kontextu krajských setkání

Aktéři náhradní rodinné péče v ČR pečovali o cca 10 273² příbuzenských pěstounských rodin, cca 3 616² zprostředkovaných pěstounských rodin a cca 819² rodin bylo aktivních nebo k dispozici pro děti v pěstounské péči na přechodnou dobu. V souvislosti se změnou zákona o sociálně-právní ochraně dětí zákonem č. 242/2024 Sb., účinným k 1.1. 2025, pověřené organizace doprovází také svěřenecké rodiny. V některých krajích se jedná o stovky nově podporovaných rodin.

Nejvíce pěstounských rodin (příbuzenských - 2 255, zprostředkovaných - 809, i na přechodnou dobu - 168) je v Moravskoslezském kraji. Dalšími velmi vytiženými kraji z hlediska podpory náhradních rodin ve všech kategoriích jsou Středočeský a Jihomoravský kraj. V Ústeckém kraji a v Hlavním městě Praze

---

¹ Setkání pracovníků OSPOD a doprovázejících organizací v NRP v Karlovarském kraji proběhlo ve spolupráci s doprovázející organizací Centrum pro dítě a rodinu Valika, z.s. v menším zastoupení pracovníků OSPOD, proto údaje za Karlovarský kraj nejsou v souhrnných zjištěních a datech zahrnuty.

² Údaje poskytnuté soc. odbory jednotlivých krajských úřadů v letech 2024 – 2025, dle data konání jednotlivých krajských setkání (v rozdílném čase), bez údajů za Karlovarský kraj viz pozn.¹

se počet příbuzenských pěstounů blíží 1000 rodin podobně jako v Jihomoravském kraji. Co se týče zprostředkovaných pěstounů, pak mezi kraje s nejvyššími počty (přes 360 rodin) patří i Jihočeský kraj.

K účasti na krajských setkáních bylo **osloveno 206 organizací pověřených k činnosti doprovázení a uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a všech 250 OSPOD**, z toho více než 76³ OSPOD doprovázejících náhradní rodiny. Kraje, ve kterých již OSPOD téměř nedoprovází (0-3 OSPOD), jsou Plzeňský, Liberecký a Moravskoslezský kraj.

Statistiky krajských setkání

Krajských setkání se zúčastnilo celkem 262 zástupců doprovázejících organizací. Jednalo se jak o lokální organizace a pobočky organizací doprovázející rodiny ve více krajích, tak organizace s celostátním dosahem. Za OSPOD se účastnilo **280 pracovníků OSPOD a dalších 58 pracovníků OSPOD z krajských úřadů.**

Zastoupeni byli vedoucí pracovníci, pracovníci přímé péče o rodinu (klíčoví a sociální pracovníci v rodinách), zástupci Oddělení sociálně právní ochrany dětí jednotlivých krajů a projektový tým.

Přehled 1 Účastníci setkání

ORGANIZACE	VEDOUcí PRACOVNÍCI	PRACOVNÍCI V RODINĚ (sociální pracovníci, klíčoví pracovníci)	OSTATNÍ (metodici SPOD; referenti psycholog., ad.)	Celkem
OSPOD	35	241	4	280
DO	91	158	13	262
KRAJSKÝ ÚŘAD	10	8	35	58
CELKEM	136	407	52	600

Součástí programu setkání byla anketa, která obsahovala 31 otázek ke všem třem prezentovaným tématům. **V anketě odpovědělo 525 respondentů z 600 účastníků setkání.** 252 (48 %) tvořili pracovníci OSPOD (OÚ a OÚ s rozšířenou působností), 35 pracovníci KÚ NRP (6,7 %) a 232 (44,2 %) byli pracovníci doprovázejících organizací. Následující kapitoly uvádí souhrnné závěry k jednotlivým tématům za všechny kraje ČR na základě podnětů účastníků setkání v průběhu prezentací, výsledků ankety a následné diskuse.

I. ZÁKLADNÍ RÁMEC DOPROVÁZENÍ

Doprovázení pěstounských rodin v ČR probíhá od roku **2013**, kdy bylo **legislativně ukotveno** novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Následně byl zákon novelizován v roce 2022 a 2025. Jedinou oporou doprovázení byla vedle zmíněného zákona prováděcí vyhláška, obsahující mj. standardy kvality sociálně-právní ochrany, Instrukce MPSV ke státnímu příspěvku na výkon pěstounské péče (rovněž několikrát revidovány) a občasné metodické výklady některých problematik. Teprve v roce 2023 MPSV vydalo metodický materiál „Doprovázení osob pečujících, osob v evidenci a jim svěřených dětí“, jehož cílem byla snaha sjednotit oblast doprovázení. Materiál se však zaměřil spíše na legislativní ukotvení, výklad pojmů a jen obecně na obsah či rozsah doprovázení. Téma zajištění kvality doprovázení, definice minimálního či základního rámce doprovázení nebo odborného obsahu doprovázení nebylo řešeno v žádném materiálu. Po desetileté praxi, kdy vzniklo téměř 171

³ Nejsou zde zahrnuty OSPOD doprovázející pěstounské rodiny ve 2 ze 3 krajů s nejvyššími počty těchto rodin (Středočeském a Jihomoravském kraji).

doprovázejících subjektů, mnoho činností se stabilizovalo a bylo zcela na místě diskutovat dobrou praxi či negativní příklady, a tedy i kvalitu doprovázení.

Některé kraje se snažily o sjednocení postupů v doprovázení i před rokem 2023, např. Moravskoslezský kraj, který zpracoval a dále dle praxe pravidelně reviduje „Metodické doporučení k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje“ (poslední vydání k 12. 12. 2023). Dokument upravuje role a kompetence jednotlivých aktérů (nezletilé dítě, rodiče, přechodný pěstoun, DO, OSPOD, KÚ a další zainteresované osoby a instituce). Dále standardizuje postupy Královéhradecký kraj, jenž má zpracováváno „Metodiku doprovázení v Královéhradeckém kraji“ (2021). Tato vznikla v rámci pracovní skupiny (zástupci doprovázejících organizací a doprovázejících OSPOD), a to na základě poznatků z „terénu“ o různém a nejednotném postupu doprovázejících subjektů při výkonu doprovázení.

Po vzniku metodického materiálu „**Základní rámec doprovázení**“ (2023-2024) došlo k přijetí **novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí k 1. 1. 2025**, do níž se propsala některá doporučení z nově vzniklého dokumentu. Do oblasti doprovázení také zasáhlo po novele rozšíření této služby pro svěřenecké rodiny (dle § 953 občanského zákoníku), kterým se tak dostalo stejného postavení jako u nezprostředkovaných pěstounských rodin a doprovázející organizace či OSPOD musely pružně na tuto potřebu reagovat. Od ledna do října 2025 v rámci krajských setkání rezonovala právě témata novely a také svěřeneckých rodin. Přestože novela přinesla některé změny a nové činnosti (spojené s vyšší administrativní a organizační zátěží), zůstává i nadále zásadní dbát na kvalitu doprovázení, na udržení vysoké odborné úrovně práce, reflektovat nové potřeby svěřeneckých rodin, pokračovat v metodickém sjednocování přístupů a zajistit stabilní podporu všech typů náhradních rodin.

Závěry k „Základnímu rámci doprovázení“

Co se ukázalo jako palčivé téma ve všech krajích je **absence společných setkávání pracovníků OSPOD a doprovázejících organizací (DO)**. Krajské úřady většinou realizují metodická setkávání odděleně s OSPOD a s DO. Sami pracovníci na setkáních sdělovali potřebu se potkávat společně, alespoň jednou ročně, pro možnost diskutovat témata z praxe, předávat si vzájemně informace o svých postupech, limitech práce apod. s cílem nastavení vzájemné spolupráce, pochopení a předcházení možným nedorozuměním.

U první anketní otázky vyjádřili pracovníci obou odborných skupin napříč ČR téměř **jednotný nesouhlas** s tím, že doprovázení je nadbytečné pro rodiny, kde už pěstouni mají zkušenost s výchovou dítěte. U Královéhradeckého, Olomouckého a Libereckého to byl dokonce 100 % nesouhlas. Z praxe je patrné, že pěstounské či svěřenecké rodiny potřebují odbornou podporu po celou dobu péče o svěřené děti, neboť pečující osoby musí v čase reagovat na různé vývojové fáze dítěte a také na specifické situace, které v souvislosti s péčí o děti v NRP přicházejí. Pravidelná podpora ze strany doprovázejících organizací je vnímána jako standardní nástroj kvality, prevence, stability a ochrany dětí umístěných v náhradní rodinné péči. Tento jednoznačný odborný postoj je zcela v souladu s filozofií dokumentu „Základní rámec doprovázení“, nikoliv však s tím, co přinesla novela již zmíněného zákona. Ta zakotvila k 1. 1. 2025 dobrovolnost uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče.

Druhá anketní teze („*Doprovázející organizace mají mít pro nenadálé a krizové situace k dispozici pohotovostní číslo na OSPOD stejně jako Policie.*“) odhalila **největší názorové rozdíly** mezi respondenty z řad OSPOD a DO, což je patrné i ze souhrnné tabulky za celou ČR:

Tabulka a graf 2 Odpovědi **všech** respondentů ankety k otázce **I. ZRD 2**

		CELKEM		DO		OSPOD	
		RESPONZÍ	PODÍL	RESPONZÍ	PODÍL	RESPONZÍ	PODÍL
	souhlasím	108	21 %	80	35,24 %	28	9,82 %
	spíše souhlasím	148	28,85 %	89	39,21 %	58	23,35 %
	nedokážu posoudit	32	6,24 %	9	3,96 %	23	8 %
	spíše nesouhlasím	120	23,39 %	34	14,98 %	86	30,18 %
	nesouhlasím	105	20,47 %	15	6,61 %	90	31,58 %

Ve vyjádřeních doprovázejících organizací silně převažuje souhlas, dohromady 74,45 % (souhlasím + spíše souhlasím). Pouze 21,59 % respondentů nesouhlasí. U pracovníků z řad OSPOD naopak převažuje nesouhlas v 61,76 % (spíše nesouhlasím + nesouhlasím). Souhlasných odpovědí je jen 33,17 %. Nejvyšší procento nesouhlasu měly kraje: Středočeský (79 %), Olomoucký (78,5 %), Hlavní město Praha (78,5 %), Pardubický (71,5 %), Moravskoslezský (68,5 %). Naopak v Plzeňském, Zlínském a kraji Vysočina byl poměr souhlasných a nesouhlasných odpovědí OSPOD vyrovnaný. Doprovázející organizace by uvítaly jasně definovaný mechanismus krizové spolupráce s OSPOD, podobně jako má Policie přímé kontakty pro urgentní zásahy v rodině. OSPOD se stavěly spíše odmítavě, pravděpodobně kvůli provozním, organizačním nebo legislativním důvodům. Tato problematika by zasluhovala další metodickou diskusi s cílem nastavení optimálních podmínek k řešení náročných či krizových situací v pěstounských, příp. svěřeneckých rodinách.

V anketě se ukázala jako klíčová **spolupráce OSPOD a DO v rámci doprovázení**, a to zejména v oblasti vyhledávání biologických rodičů (teze č. 7)⁴, nastavení a realizace kontaktů dítěte v pěstounské péči s biologickou rodinou (teze č. 3)⁵ nebo také při řešení náročných či krizových situací v náhradní rodině (teze č. 2 viz výše). Dobře nastavená spolupráce může umožňovat včasné intervence, stabilní podporu a rozhodování v nejlepším zájmu dítěte. **Pracovníci z obou skupin (DO a OSPOD) se shodli**, že nastavení a vyhodnocení kontaktů biologických rodičů a blízkých osob s dítětem provádí odborný pracovník doprovázející organizace vždy ve spolupráci s OSPOD (souhly v rozpětí 63–100 %) – nejméně souhlasili ve Středočeském a nejvíce ve Zlínském kraji. A stejně tak, že doprovázející (klíčový) pracovník nemůže vyhledávat biologické rodiče z vlastní iniciativy (souhly v rozpětí 56,41–86,3 %) – nejméně souhlasili v Pardubickém a nejvíce v Jihočeském kraji. Ze společných diskusí vyplynulo, že spolupráce je nejvýznamnější na začátku ve fázi vyhodnocení situace dítěte a jeho biologické rodiny při domlouvání kontaktů a je vhodné používat různé nástroje sociální práce jako je případová konference nebo metodické postupy (např. „Formulář pro vyhodnocení rizik kontaktu“)⁶. Z diskusí dále vyplynulo, že stejně jako spolupráce je velmi potřebné **jasné vymezení kompetencí a rolí pracovníků OSPOD**

⁴ 7. Doprovázející pracovník (klíčový pracovník) může vyhledávat biologické rodiče z vlastní iniciativy.

⁵ 3. Je vhodné, aby nastavení a vyhodnocení kontaktů biologických rodičů a blízkých osob s dítětem prováděl odborný pracovník doprovázející organizace vždy ve spolupráci s OSPOD.

⁶ <https://kontaktdetivnrp.cz/>

a DO, a to nejen na úrovni spolupráce OSPOD a DO, ale také směrem k pěstounským rodinám. OSPOD obecně v tomto smyslu zastupuje dítě z hlediska veřejné moci a zajišťuje kontrolní a rozhodovací funkci. Doprovázející organizace poskytují každodenní podporu a odbornou pomoc pěstounům a dětem – jsou blíže jejich běžnému fungování.

Shoda panovala u tématu **odborných kompetencí pracovníků DO** (teze č. 5)⁷, které mají zahrnovat jednak odbornou rovinu (vzdělávání, znalost legislativy, metodik a specifík náhradní rodinné péče), tak také rozvoj sociálních a osobnostních dovedností (tzv. měkké dovednosti), která jsou často opomíjena. Souhlas vyjádřilo napříč ČR od 87,5 do 100 % respondentů ankety. Jako vhodné téma k diskusi se jeví **optimální počet doprovázených rodin** na jeden plný úvazek klíčového (doprovázejícího) pracovníka tak, aby byla zachována kvalita doprovázení a pracovník byl chráněn před vyčerpáním a syndromem vyhoření. Během diskusí v jednotlivých krajích se objevoval počet od 16 rodin (spíše výjimečně), přes 20 (nejčastěji – průměr) až po 30 rodin (Ústecký kraj). Někde jsou velkou „brzdou“ snižování počtu rodin finance.

Čtvrtá teze „Počet doprovázejících organizací v regionu závisí na počtu doprovázejících OSPOD v daném regionu.“ získala v anketě napříč ČR nejvíce odpovědí „nedokážu posoudit“. Tento nejistý pohled ukazuje na nedostatek systémových informací nebo na to, že v praxi není tato závislost patrná ani podstatná. Ze setkání vyplynulo, že každý kraj umí zajistit doprovázení pro všechny pěstounské a nově i pro svěřenské rodiny. **Postupem času řada OSPOD upouští od doprovázení**, což se i v diskusích při tvorbě Základního rámce doprovázení jeví pro systém sociálně-právní ochrany dětí jako nejvhodnější. V Plzeňském jako v jednom z mála krajů doprovází pěstounské rodiny pouze pověřené osoby, tedy pracovníci mimo OSPOD.

Témata, která by zasloužila další metodické diskuse, byla zaznamenána v rámci anketních otázek č. 8 („Sjednocení obsahu a formy pravidelných půlročních a závěrečných zpráv pro OSPOD napříč regionem je potřebné.“) a č. 9 („Krajský úřad by měl předávat závěrečné zprávy z příprav žadatelů doprovázející organizací.“), neboť se objevil převažující souhlas.

Tabulka a graf 3 Odpovědi všech respondentů ankety k otázce I. ZRD 8

		CELKEM		DO		OSPOD	
		RESPONZÍ	PODÍL	RESPONZÍ	PODÍL	RESPONZÍ	PODÍL
	souhlasím	217	42,30 %	69	30,40 %	148	51,93 %
	spíše souhlasím	175	34,11 %	86	37,89 %	89	31,23 %
	nedokážu posoudit	43	8,38 %	24	10,57 %	19	6,67 %
	spíše nesouhlasím	56	10,92 %	31	13,66 %	24	8,42 %
	nesouhlasím	22	4,29 %	17	7,49 %	5	1,76 %

⁷ 5. Všichni pracovníci doprovázející organizace, kteří vstupují do rodiny, musí mít základní kompetence k doprovázení.

Celkem 76,41 % všech respondentů, kteří se ankety účastnili, se domnívají, že sjednocení obsahu a formy pravidelných půlročních a závěrečných zpráv pro OSPOD napříč regionem je potřebné. Jediný Královéhradecký kraj již strukturu zpráv diskutoval a zpracoval v rámci své krajské metodiky doprovázení. Hlasy pracovníků OSPOD byly ještě silnější (83 %), sjednocení zpráv by jim mohlo usnadnit přehlednost a efektivitu práce s informacemi, bylo by větší propojení s tím, co konkrétně pracovníci pro svou práci potřebují. Kladné odpovědi pracovníků DO (68 %) rovněž vypovídají, že i pro ně by byla jednotná struktura užitečná. Je patrné, že standardizace by zjednodušila práci a zvýšila přehlednost informací pro oba zapojené subjekty.

Tabulka a graf 3 Odpovědi **všech** respondentů ankety k otázce **I. ZRD 9**

		CELKEM		DO		OSPOD	
		RESPONZÍ	PODÍL	RESPONZÍ	PODÍL	RESPONZÍ	PODÍL
	souhlasím	192	37,43 %	101	44,49 %	91	31,93 %
	spíše souhlasím	152	29,63 %	68	29,96 %	84	29,47 %
	nedokážu posoudit	88	17,15 %	33	14,54 %	55	19,30 %
	spíše nesouhlasím	58	11,31 %	19	8,37 %	38	13,33 %
	nesouhlasím	23	4,48 %	6	2,64 %	17	5,96 %

S tezí, že krajský úřad by měl předávat závěrečné zprávy z příprav žadatelů doprovázející organizaci, souhlasilo na krajských setkáních celkem 67 % všech respondentů (DO dokonce v 74,45 % a OSPOD v 61,4 %). Je patrné, že doprovázejícím organizacím by již získané odborné informace o žadatelích (často včetně identifikovaných rizik či limitů) umožnily kvalitně navázat na jejich přípravy a posuzování, lépe připravit a nastavit podporu novým zprostředkovaným pěstounům.

Z krajských setkání lze vyvodit závěr, že doprovázení pěstounských rodin si našlo dnes již po téměř dvanáctileté praxi své významné a nepostradatelné místo v systému sociálně-právní ochrany. To shodně vyjadřovali jak pracovníci DO, tak i OSPOD. Společná setkání ukázala silnou podporu základním principům doprovázení, ale zároveň poukázala na témata, která vyžadují metodické doladění nebo hlubší mezioborovou debatu – např. rozsah sdílení informací mezi institucemi, standardy pro kompetence pracovníků DO či rámce pro krizové situace. Tyto rozdíly nejsou překážkou, ale naopak výzvou k dalšímu metodickému a systémovému rozvoji, který bude opřený o zkušenosti z praxe a konstruktivní mezioborový dialog. Debaty o různých oblastech a kvalitě doprovázení poskytly dobrý základ pro další setkávání, sdílení dobré praxe, úpravy metodik i pro vytváření jednotnějších přístupů v rámci jednotlivých krajů.

II. DOPROVÁZENÍ V PŘÍBUZENSKÉ PĚSTOUNSKÉ PÉČI PŘED UZAVŘENÍM DOHODY

Závěry doprovázení v příbuzenské pěstounské péči před uzavřením dohody

Tato kapitola představuje celkové shrnutí vycházející z ankety a diskusí v rámci setkání v krajích a propojuje dílčí krajské závěry do jednoho celistvého obrazu o „stavu příbuzenské pěstounské péče v ČR“ očima profesionálů, tedy pracovníků doprovázejících organizací (DO) a oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). V první řadě by bylo možno názor zúčastněných respondentů na příbuzenskou péči obecně označit „headlinem“ **Past profesionalizace**. Co si představit pod tímto mottem? Napříč republikou panuje mezi odborníky výrazný rozpor vyjádřený v mnoha odpovědích na anketní otázky. Na jedné straně shoda na **nepostradatelnosti** – příbuzenská péče je vnímána jako naprosto klíčový pilíř systému ochrany dětí. Nikdo nepochybuje o její důležitosti. A na straně druhé paradox nároků a odměn. Jednak odborníci požadují po pečujících příbuzných "profesionální výkon" (stejná příprava, stejná zdravotní způsobilost, stejná bezúhonnost) jako u zprostředkovaných pěstounů. Ale současně většina odborníků odmítá, aby tito příbuzní dostávali "profesionální odměnu". Z toho plyne riziko: tento postoj vede k tomu, že na příbuzné klademe břemeno, které bez adekvátní podpory (finanční i systémové) nemohou unést. Dílčí výjimkou je Plzeňský kraj, který ukazuje postoj většího pochopení pro specifika rodinných vazeb.

Pro lektora bylo velmi potěšujícím zjištěním, že metodika práce "Doprovázení před doprovázením" byla hodnocena jako jednoznačná cesta vpřed. Toto téma se ukazuje jako **nejsilnější bod shody a jasný pomyslný "vítěz" ankety**. Jde totiž o jisté řešení problému, kdy příbuzní přebírají děti v krizovém režimu (ze dne na den), zatímco celý systém je nastaven na důkladné (48 resp. 72) hodinové přípravy. Odborníci často kritizují "nepřipravenost" příbuzných. A v této situaci je "Doprovázení před doprovázením" respondenty vnímáno jako nezbytný most. Je to patrně jediný funkční nástroj, jak zajistit přípravu a stabilizaci rodiny v kritickém období před oficiálním svěřením dítěte a zahájením standardního doprovázení. Zavedení tohoto institutu – metodiky do praxe (a legislativy) má masivní podporu napříč spektrem OSPOD i DO.

Pokud jde o vyhodnocení spolupráce a dynamiku mezi OSPOD a DO, pak analýza odpovědí odhaluje, jak se tyto dvě skupiny navzájem vnímají a v čem se jejich optika liší. Opět bychom mohli použít headline „**Dva světy, jeden cíl**“. Pracovníky OSPOD bychom mohli označit také jako „strážce systému“. Ve svých odpovědích jsou obecně přísnější, více lpí na legislativních pravidlech a rovnostářství v povinnostech. Mají tendenci vnímat pěstouny více "úředně". Častěji volají po legislativním oddělení péče, aby měli jasněji v postupech. Pracovníky DO bychom pak mohli označit jako „Průvodce v terénu“. Jsou flexibilnější, v některých krajích (Praha, Vysočina) výrazněji vnímají lidský rozměr a specifické potřeby rodin. Častěji si uvědomují, že striktní aplikace pravidel může rodinu rozbít.

Co ze zpráv o názoru na druhou skupinu vyplývá? Nejde o animozitu, ale o rozdílné místo v systému. Z dat vyplývá, že OSPOD potřebuje od DO větší respekt k zákonným limitům, zatímco DO by potřebovaly od OSPOD větší pochopení pro realitu v terénu. V krajích, kde se odpovědi těchto dvou skupin výrazně rozcházejí, je indikováno riziko komunikačního šumu, který může negativně dopadnout na klienty obou skupin, tedy obecně náhradní rodiče, ale potažmo zvláště děti.

K odlišnostem či shodám mezi kraji je možno uvést následující. Již uváděný velký paradox (Nároky vs. Odměna) se projevil napříč téměř všemi kraji. V dominantní většině krajů tedy panuje silný rozpor. Respondenti požadují, aby příbuzní splňovali stejné přísné podmínky (příprava, zdravotní stav, bezúhonnost) jako profesionální pěstouni, ale zároveň většinou odmítají, aby měli stejné finanční ohodnocení. Stejně tak se většině krajů projevila nízká reflexe specifík pečujících příbuzných. Pracovníci

nedostatečně vnímají specifickou situaci příbuzných (náhlé převzetí dítěte, emoční vazby, morální dilemata) a tendují k aplikaci "stejného metru" jako na zprostředkované pěstouny. Obdobně panuje univerzální shoda na nutnosti odborné přípravy, průběžného vzdělávání a doprovázení příbuzných ve stejné úrovni (kvalitativní i kvantitativní) jako u zprostředkovaných pěstounů. Nakonec převažující názorovou shodou bylo volání po legislativní změně. Většina krajů považuje za nezbytné legislativně lépe, než je tomu doposud, oddělit úpravu příbuzenské a zprostředkované péče pro vyjasnění práv a povinností.

V čem se kraje odlišují, respektive kde se projeví největší názorové rozdíly:

- Míra pochopení specifik: Zatímco kraje jako Královéhradecký, Olomoucký či Moravskoslezský trvají na totožných nárocích, kraje jako Ústecký, Zlínský a Karlovarský sice požadují sjednocení základů, ale zároveň silněji akcentují nutnost zohlednit specifika (např. modifikované doprovázení).
- Postoj k legislativě: Zatímco většina krajů volá po legislativním rozdělení péče, Středočeský kraj je v této otázce zdrženlivý.
- Polarizace pracovníků: V krajích jako Vysočina, Hlavní město Praha či Jihočeský kraj jsou patrné výraznější rozdíly v názorech mezi skupinou OSPOD (tlak na systém a pravidla) a DO (tlak na flexibilitu a finance).
- Některé kraje pak v anketě vykazovaly jistou výjimečnost. Např. Plzeňský kraj, který je pozitivně výjimečný. Respondenti zde vykazují nejvyšší míru pochopení pro specifika příbuzenské péče, chápou její nezastupitelnost a jako jedni z mála souhlasí s nastavením odlišných (ne nutně stejných přísných) podmínek pro příbuzné. Rovněž u pražských respondentů se projevil spíše výjimečný pragmatický přístup. Nejde jim o "rovnost za každou cenu" ani o "úplné oddělení", ale o smysluplnou diferenciaci.

Pokud tedy jde o shrnutí názorů respondentů v anketě a následné diskusi a případnou formulaci doporučení pro další postupy, pak bychom vnímali jako nejvýznamnější tyto kroky:

1. Legislativní řez: Je nutné otevřít diskusi o důkladnějším formálním oddělení zprostředkované a příbuzenské péče v zákoně. Současný stav (po novelizaci zákona SPOD k 1.1. 2025) je jistým zlepšením stavu, ale dostatečně nevyhovuje ani jedné skupině respondentů.
2. Konec pokrytectví v nárocích: Buď systém uzná, že příbuzná osoba je specifický subjekt (a sníží byrokratické nároky na vstup do systému), nebo bude trvat na "profi" standardech, ale pak je musí férově ohodnotit i finančně. Současný hybridní tlak je rizikem pro budoucnost.
3. Implementace krizové podpory, tedy uplatnění metody práce "Doprovázení před doprovázením" by mělo přestat být jen "dobrou praxí" a mělo by se stát systémovým standardem pro všechny příbuzenské pěstouny.
4. Nadále edukovat odbornou veřejnost: Je třeba pracovat na změně myšlení pracovníků OSPOD a DO, aby lépe chápali, že pečující příbuzný se v situaci nutnosti přijetí péče o dítě ocitl zpravidla bez vlastní aktivity k dosažení tohoto stavu (na rozdíl od zprostředkovaných pěstounů), není tedy "zaměstnancem státu" a jeho motivace i možnosti jsou odlišné od zprostředkovaných pěstounů.

III. KOMPETENČNÍ MODEL DOPROVÁZENÍ

Kompetenční model doprovázení reprezentuje způsob nahlížení na doprovázejícího/klíčového pracovníka skrze jeho komplexní připravenost (odbornou i osobnostní) na funkční výkon jeho profesní role. Cílí na systematickosti a vyváženosti rozvoje klíčových pracovníků a nabízí jim pro to praktické nástroje. Základní premisou je, že: **"doprovázející pracovník musí nejen dobře rozumět oborové problematice, ale musí hlavně rozumět lidem, se kterými pracuje a nejvíce sám sobě"**.

V souladu s tímto náhledem jsme v rámci krajských setkání, mimo jiné, za toto téma ověřovali platnost několika námi formulovaných tezí, úvah či přesvědčení a výsledné závěry vyvodili z odpovědí 525 respondentů napříč celou ČR. Klíčovými dvěma z nich se věnuje následující text.

Závěrečný komentář ke kompetenčnímu modelu doprovázení

První ověřovanou tezí bylo, že se: **"doprovázející organizace soustředí výrazně více na rozvoj pracovníků v odborných znalostech náhradní rodinné péče než v sociálních a osobnostních dovednostech"**.

Z celkového počtu 525 respondentů souhlasilo či spíše souhlasilo s danou tezí 122 osob (23,3 %), zatímco 191 respondentů (36,4 %) ji odmítlo. Největší skupinu tvořilo 212 dotazovaných (40,4 %), kteří nedokázali situaci v této oblasti posoudit.

Výsledky tedy svědčí o mírně převládajícím přesvědčení, že rozvoj pracovníků doprovázejících organizací není jednostranný a nezaměřuje se výrazně více na odborné znalosti. Nicméně souhlas téměř čtvrtiny dotázaných, že tomu tak naopak je a skutečnost, že 40,4 % respondentů nedokáže posoudit, na co se v organizacích klade důraz (odbornost vs. osobnostní rozvoj), poukazuje možná na nízkou transparentnost obsahu vzdělávání nebo na to, že zaměření vzdělávání není běžně prezentováno a hodnoceno tak, aby bylo jednoznačně zřejmé, jaký typ kompetencí rozvíjí. Může to být také důsledkem toho, že vzdělávání je často interní záležitostí organizací, která se navenek sdílí jen okrajově a mezi DO a OSPOD se jen zřídkakdy diskutuje. Pokud bychom pracovali pouze s odpověďmi respondentů z DO, pak i v tomto souboru dostáváme poměrově shodný výsledek s tím, že i v této skupině respondentů 15,9 % z nich toto též nedokáže posoudit. Potvrzujeme si tím potřebnost standardizovat požadavky na kvalitu vzdělávání, jeho zaměření a rozsah, a především jej definovat ve spojení s kompetencemi, které rozvíjí či posiluje a toto pak v odborné veřejnosti více sdílet a otevírat k diskusi.

S těmito závěry koresponduje i druhá z ověřovaných tezí, zda páteřní koncepty NRP, tj. **teorie attachmentu a přístupy terapeutického rodičovství dostatečně pokrývají důležitá témata a životní situace pěstounských rodin** a klíčovému pracovníkovi tak poskytují komplexní oporu pro práci s klienty. Za KMD jsme přesvědčeni, že práce s pěstounskou rodinou, řešení jejich životních situací vyžaduje využití širší palety přístupů a podpůrných nástrojů a máme ambici poukázat na potřebnost vnímat pěstouna a jeho život nejen "náhradkovou" optikou, skrze teorii attachmentu a principy terapeutického rodičovství, byť význam a přínos obou zmiňovaných přístupů tím není a nemá být nijak zpochybněn anebo oslaben. Jedná se tedy o ambici doplnit, rozšířit tyto přístupy o nějaký další, který nabízí jiný způsob popisu anebo vysvětlení reality a fungování lidské osobnosti a mezilidských vztahů. Každý pěstoun je totiž součástí širší vztahové sítě, která není dotčena problematikou náhradního rodičovství, a tak vyžaduje i "civilní" náhled. Za KMD je jedním z možných přístupů Transakční analýza.

Z celkového počtu 525 respondentů s tezí souhlasilo nebo spíše souhlasilo 235 respondentů (44,8 %). 158 respondentů (30,1 %) platnost výroku odmítlo a zbývajících 132 dotazovaných, tj. 25,1 % toto nedokázalo posoudit a jednoznačně odpovědět. Toto téma je podle nás pro práci klíčového pracovníka

zcela zásadní, přesto čtvrtina respondentů nedokáže posoudit, zda jim pro vnímání, hodnocení a řešení pěstounských životních situací tyto koncepty stačí nebo ne. Neexistuje tedy jednotný odborný názor, zda dané metody a přístupy poskytují dostatečně komplexní oporu pro práci s pěstouny, a i když jsou tyto přístupy vnímány pozitivně, chybí patrně zpětná vazba o tom, jak komplexně a v jaké šíři jsou aplikovány a jejich efektivita a přiléhavost vyhodnocována. Z našeho pohledu tato teze nebyla jednoznačně ani potvrzena ani odmítnuta, ale odpovědi respondentů naznačují, že prostor pro rozšíření o další přístupy tu je a je žádoucí.

Pro výše uvedené závěry jsou významná, i když spíše nepříznivá zjištění, že pro 48 % respondentů napříč všemi kraji jsou finanční náklady v doprovázejících organizacích hlavním kritériem při volbě vzdělávání a rozvoje klíčových pracovníků. Plánování rozvoje a řízení kvality vzdělávání tak bývá nejen odborným, ale mnohdy spíše ekonomickým a manažerským tématem. Zpětné vazby z krajských setkání zároveň ukazují, že **vzdělávání klíčových pracovníků není v praxi vnímáno jako priorita, která by vyžadovala zvýšenou pozornost, přestože je pro kvalitní výkon jejich profese zásadní.**

Z průběhu jednotlivých setkání vyplynulo, že styl i intenzita spolupráce mezi jednotlivými aktéry sociálně-právní ochrany dětí a náhradní rodinné péče se v krajích mnohdy i výrazně liší. Jasně se potvrdilo, že sjednocené postupy, přehledné metodické ukotvení a kvalitní komunikace mezi těmito subjekty pozitivně ovlivňují porozumění a naplňování jejich rolí, pravomocí a kompetencí, stejně jako kvalitu vzájemných vztahů. **Ukazuje se tak, že potřeba standardizace výkonu i kvality zůstává pro systém zásadní, ačkoliv není všude naplňována optimálně.**

Postoj respondentů ke Kompetenčnímu modelu doprovázení byl obecně velmi pozitivní a v žádném kraji nebyl tento nástroj odmítnut jako zbytečný. Identifikované bariéry jeho zavedení nesouvisely s odmítáním samotné filozofie modelu ani se zpochybňováním významu systematického rozvoje kompetencí klíčových pracovníků. Pro nás jako jeho tvůrce a poskytovatele je to jasným potvrzením, že KMD má v této oblasti své opodstatnění, i když způsob jeho zpracování nebo podoba nemusí být pro každého ideální.

3. ZPĚTNÁ VAZBA

Po uskutečnění každého krajského setkání bylo všem zástupcům OSPOD a doprovázejících organizací umožněno vyjádřit svůj názor a postoj k jednotlivým tématům krajského setkání k doprovázení prostřednictvím on-line dotazníku. Z celkového počtu 600 přítomných účastníků setkání odpovědělo 319, což je 53 %. Zpětná vazba byla zaměřena na zjištění priorit pracovníků ve vztahu k jednotlivým tématům a také na jejich aktuální potřeby.

Tabulka 4 Odpovědi respondentů zpětné vazby k otázce A.

A. Které z témat krajského setkání plánujete v organizaci řešit v následujících měsících?	Průměrné % odpovědí	Nejnižší hodnota %	Nejvyšší hodnota %	Průměrné % odpovědí s KVK
Kvalita doprovázení	46	15 KHK	67 VYS	46
Příbuzenská pěstounská péče	55	37 STK, USK	64 PLK	56
Vzdělávání doprovázejících pracovníků	27	7 PAK, JMK	48 LBK	28

Prioritním tématem, které bude řešit 55 % organizací je **Příbuzenská pěstounská péče**. Na úrovni kraje by měla být také primárně věnována pozornost příbuzenským pěstounům.

Tabulka 5 Odpovědi respondentů zpětné vazby k otázce B.

B. Kterému z témat krajského setkání je třeba věnovat pozornost ve Vašem kraji?	Průměrné % odpovědí za všechny kraje	Nejnižší hodnota %	Nejvyšší hodnota %	Průměrné % odpovědí s KVK
Kvalita doprovázení	57	43 OLK, MSK, JMK	80 STK, VYS	56
Příbuzenská pěstounská péče	63	33 VYS	92 MSK	64
Vzdělávání doprovázejících pracovníků	27	7,7 KHK	47 VYS	26

Na otázku, „**Která jiná témata mají pro Vás nyní prioritu?**“, je výsledné pořadí dle četnosti výskytu odpovědí následující:

1. **Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí**, správný výklad a uvedení do praxe
2. **Kontakt dítěte s biologickou rodinou**, zajišťování kontaktu pracovníkem organizace
3. **Respitní péče a pobyty** pro děti – pravidla, financování, hledání pracovníků respitu
4. **Vzdělávání pěstounů a osob v evidenci žadatelů o výkon pěstounské péče**
5. **Státní příspěvek na výkon pěstounské péče a další financování**
6. **Mezioborová spolupráce a sjednocení postupů v NRP**
7. **Příbuzenská pěstounská péče – nové rodiny přicházející s novelou zákona a změna vzorců chování příbuzenských rodin**

Mediálně často zmiňované problémy jako jsou nábor či nedostatek dlouhodobých a přechodných pěstounů se vyskytují až za těmito tématy. Podobně je tomu u zprostředkování náhradní rodinné péče sourozeneckým skupinám.

Potřeby pracovníků byly vyjádřeny odpověďmi na otázku „**Co byste nejvíce uvítali pro zajištění či udržení kvality Vaší práce?**“:

1. **Průběžná metodická setkání**, metodické vedení, metodická podpora ze strany kraje
2. **Více kolegů** – menší počet doprovázených rodin na sociálního pracovníka
3. **Méně administrativních úkonů** a více možností práce v terénu
4. **Kvalitní vzdělávání**, prohlubování témat, konzultace – zajištění financování
5. **Adekvátní ohodnocení sociální práce**
6. **Podpora ze strany státu**, dobré metodické vedení MPSV, metodiku s postupy týkající se novely a jejich změn v praxi
7. **Mezioborová spolupráce**, spolupráce DO a OSPOD, provázanost a lepší spolupráce s ÚP

Navýšení státního příspěvku na výkon pěstounské péče, více peněz na terapeutickou podporu a psychology a jejich dostupnost pak bezprostředně následují.

Odpovědi na poslední zjišťovanou otázku potvrdily potřebnost systematické metodické podpory všech pracovníků v náhradní rodinné péči na úrovni kraje ve všech regionech:

97 % respondentů, 309 z 319, by se setkání DO a OSPOD na krajské úrovni zúčastnili znovu.